

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

ADORJÁNI ZSOLT

ARIÓN ÉS ARSINOÉ

Poseidippos P. Mil. Vogl. VIII 309, col. VI 18–25

(= fr. 37 Austin – Bastianini)*

A milánói Poseidippos-papirusz egyik epigrammája Arión lantja felajánlásának különös történetét beszéli el, melyet II. Arsinoé Philadelphos szentélyében¹ a templom őre állított fel, miután a hangszer egy delfin közreműködésével partot ért:²

Ἀρσινόη, σοὶ τή[ν]δε λύρην ὑπὸ χειρ[ὸς] αἰοῖδο[ῦ]
 φθ[ε]γγαμ[έν]ην] δελφὶς ἤγαγ' Ἀριόνιο[ς]
 οὐ . . . ελου[. . .]ας ἐκ κύματος ἀλλ' οτ[ί]
 κεῖνος ἀν[. . .]ς λευκὰ περᾶ πελάγ[η]
 πολλαπο[. . .] τητι καὶ αἰόλα τῇ .[
 φωνῇ π[. . .] ακον κανον ἀηδογ[ί]
 ἄνθεμα δ', [ὃ Φιλ]άδελφε, τὸν ἤλασεν [. . . . .]ίων
 τόνδε δέ[χ]ου, [. . .]υσου μ[ε]ν[ε]ρία ναοπόλο[υ].³

Mindjárt az első distichonban kifejezésre jut a rendkívüli esemény szimbolikus jelentősége: a legendás hangszer előkerülése és felajánlása azt a kulturális fordulatot hivatott érzékelteni, mely Alexandria modern irodalmát az archaikus énekművészet

* Munkám során az MTA Bolyai János Kutatói Ösztöndíja támogatását élveztem.

¹ Bastianini és Gallazzi (lásd alant 3. jegyz., itt 152 ad VI 18–25) Arsinoé-Aphrodité híres szentélye mellett érvelnek. Vö. még V. Bertazzoli: Arsinoe II e la protezione della poesia: Una nuova testimonianza di Posidippo. ARF 4 (2002) 151 és M. Fantuzzi: Sugli epp. 37 e 74 Austin – Bastianini del P. Mil. Vogl. VIII 309. ZPE 146 (2004) 31–33.

² A partra vetett és később felajánlott tárgy motívumának legjelesebb párhuzama Kallimachos 5. epigrammája (= 14 G–P): ebben olyan csigaházról van szó, mely a keósi Iúlisban ért partot, onnan Egyiptomba került, és Arsinoé-Aphrodité szentélyében nyerte el végső otthonát.

³ Az első kiadást idézem, mivel ez a szöveget javítások nélkül hozza: Posidippo di Pella: Epigrammi (P. Mil. Vogl. VIII 309) (Papiri dell'Università degli Studi di Milano 8, Pubblicazioni della Facoltà di Lettere e Filosofia 200, Sezione di Papirologia, Collana di studi e testi »Il Filarete«). Eds. G. Bastianini – C. Gallazzi (adiuvante C. Austin). Milano 2001.

örökösévé avatja.⁴ A lant ezen folyamat látható jele, és híd múlt és jelen között.⁵ Azáltal, hogy a királynő a felajánlás címzettje, az uralkodónő az új irodalom születésében is főszerepet kap.⁶ Az Ἀρσινόη és Ἀριόνιο[ς (ti. a delfin)]⁷ szavak a distichon elején és végén azt a két pólust jelölik, melyek között az említett *translatio litterarum* végbemegy.⁸ Ez a folyamat valóságosan láthatóvá is válik, amennyiben a királynő neve a záró éta kivételével⁹ az Ἀριόνιο[ς] jelzőből összeállítható, vagyis a két szó egymás anagrammája.¹⁰ Azáltal, hogy a játék elsősorban a szemnek szól (jóllehet hangos olvasás esetén füllel is kivehető), kifejezésre jut, hogy a hangsúly a hangzó-orális énekművészetről (φθεγγαμ[ένην])¹¹ az új olvasás- és olvasóközpontú irodalomra helyeződik át. Más szóval maga a kifejezés módja is a folyamat egyik fontos aspektusára világít rá, arra, hogy az új irodalom a régi átalakítása, újraolvasása és újraírása lesz. Ennek megfelelően a *translatio litterarum* betű szerint mint *transpositio litterarum* jelenik meg.

Az első sorpárt követő rész helyreállítása reménytelen, és a gondolatmenet sem rekonstruálható bizonyosan. Meglehetősen világos szövegösszefüggést csak az utolsó

⁴ Ehhez a szimbolikus mozzanathoz vö. *B. Acosta-Hughes: Arion's Lyre. Archaic Lyric into Hellenistic Poetry*. Princeton – Oxford 2010. 1 sk. (program- és címadó vers a könyv bevezetőjében).

⁵ Vö. *P. Bing: Posidippus and the Admiral: Kallikrates of Samos in the Milan Epigrams*. GRBS 43 (2002–2003) 261–263 (Phanoklés töredékével [1. 11–22 CA] összefüggésben) és *S. Stephens: For You, Arsinoe ... In: Labored in Papyrus Leaves. Perspectives on an Epigram Collection Attributed to Posidippus* (P.Mil. Vogl. VIII 309) (Hellenic Studies 2). Eds. *B. Acosta-Hughes – E. Kosmetatou – M. Baumbach*. Cambridge, MA 2004. 173 sk.

⁶ A mecenatúra változásaihoz a hérodotosi allúziók tükrében vö. *J. Priestley: Herodotus and the Hellenistic Culture. Literary Studies in the Reception of the Histories*. Oxford 2014. 38–40.

⁷ Melléknévi alakok használata főnévi birtokosjelzők helyett jellemző az aiol nyelvjárásra. Vö. *C. D. Buck: Introduction to the Study of the Greek Dialects*. Boston – New York – Chicago – London 1910. 122 sk. § 168 (*patronymic adjectives*). Vajon a kifejezésmód aiol színezete csupán a stilsztikai ποικιλία következménye, vagy tudatos utalás az archaikus líra aiol-lesbosi hagyományára (ehhez az érvhez a dialektológiai szempont nélkül vö. Bing [5. jegyz.] 263)? Az Ἀριόνιος alakhoz vö. még AP 9. 88. 8. A képzési mód elég ritka Poseidipposnál (ezen kívül csupán ep. 15. 4 A–B [= 20 G–P]: Λυγκείου βλέμματος egy aranyműves éleslátásáról) ahhoz, hogy a tartalmi elemzést indokoltá tegye. Az aiol jegyekhez ep. 139. 1 sk. A–B (= 8 G–P) vö. *B. Acosta-Hughes: Alexandrian Posidippus: On Rereading the GP Epigrams in Light of P.Mil.Vogl. VIII 309*. In: *Acosta-Hughes – Kosmetatou – Baumbach: i. m.* (5. jegyz.) 53 sk.

⁸ Arsinoé (címzett) mint első szó és a ναυπόλο[υ (felajánló) mint utolsó egyetlen ívet von a vers köré. Vö. *E. Lelli: Arsinoe II in Callimaco e nelle testimonianze letterarie alessandrine* (Teocrito, Posidippo, Sotade e altro). ARF 4 (2002) 21.

⁹ Hacsak nem feltételezünk itacista kiejtést. Ebben az esetben ugyanis az Ἀριόνιο[ς] két iótája közül az egyik a királynő nevének étáját jeleníti meg. Az itacista szójáték klasszikus példája Kall. ep. 28. 5 sk.: ναυχὶ καλὸς καλός (...) ἄλλος ἔχει. Vö. *L. Koenen: The Ptolemaic King as a Religious Figure*. In: *Images and Ideologies. Self-Definition in the Hellenistic World* (Hellenistic Culture and Society 12). Eds. *A. Bulloch – E. S. Gruen – A. A. Long – A. Steward*. Berkeley – Los Angeles – London 1993. 88 és 147 jegyz. (további kallimachosi példákkal). Kétségtelen itacista szellemesség Poseidipposnál ep. 64. 2 sk. A–B: εἶδομεν εὖ / ... ἴδομενεύς.

¹⁰ A hellenisztikus irodalom vonzódását a betűcserékhez leginkább Lykophrón híres, Ptolemaida uralkodókkal kapcsolatos anagrammasorozata (fr. 531 SH) jelzi (egyikük éppen Arsinoéra vonatkozik, mint ἵφρας-ra).

¹¹ A fordulathoz vö. ep. 122. 6 A–B (= 17 G–P) (αἱ λευκαὶ φθεγγόμεναι σελίδες; Sapphó költészetéről).

distichon ad, mely a votív tárgy ajánlását tartalmazza. A bukolikus cezúra után hiányzó kifejezést Austin [οἶμον Ἀρ]ίων-ra egészíti ki,¹² ami a „költői út” metaforáját¹³ tartalmazza: Arión mintegy költői úton lovagol (ἵλασεν), az út/dal (οἶμος) pedig ilyenformán a lovaglás/zenélés belső tárgya lesz. Ez önmagában tetszetős gondolatnak tűnik. Ugyanakkor mondatunkban az οἶμον-nak – a τόνδε proleptikus appozíciójaként – a δέλχου állítmány iránytárgyát is ki kell fejeznie. Ez viszont nehézséggel jár, mert ebben a szerepkörben nem elvont fogalmat, hanem konkrét tárgyat várnánk.¹⁴

Austin azzal a feltevéssel igyekszik a konjektúrát hihetővé tenni, hogy Arión οἶμος-a nem más, mint Poseidippos epigrammája, mely a hangszer mellett szintén a felajánlás részét képezi.¹⁵ Ezzel az οἶμος a mondatszerkezethez illő konkrét jelentést kapna, ám a feltételezés további nehézségekbe ütközik: Először is a hellenisztikus költő epigrammáját aligha lehet Arión dallamának nevezni, csak mert a dalnok lantjához csatolták. Poseidippos nem Arión, és a régi líra felélesztése nem jelent azonosságot a múlttal.¹⁶ Másodsorban egyáltalán nem lehet költeményről szó, mivel ezt aligha lehetne μεῖλια ναοπόλο[u]-ként (8) aposztrofálni. A templomszolga csak a lantot ajánlhatta fel, és nem lehet köze a kommemoratív epigrammához, mely a felajánlást költői eszközökkel ábrázolja anélkül, hogy bármilyen formában részét képezné.¹⁷ Ezért a sort úgy kell kiegészí-

¹² Bastianini – Gallazzi: i. m. (3. jegyz.) 153 ad 24 sk. közlik Austin konjektúráját (megismétli Posidippi Pellaei quae supersunt omnia. Eds. C. Austin – G. Bastianini. Milano 2002. 60 in apparatu), ugyanakkor egy másik lehetőséget is felvetnek ([ἄν ποτ' Ἀρ]ίων). Nem túl elegáns viszont ennek érdekében a kifogástalan ἄνθεμα-t romlással vádolni és a helyén sejtteni az elveszett tárgyat. Vö. M. Fantuzzi – R. Hunter: Tradition and Innovation in Hellenistic Poetry. Cambridge 2004. 385, 105. jegyz.

¹³ Vö. mindenekelőtt O. Becker: Das Bild des Weges und verwandte Vorstellungen im frühgriechischen Denken (Hermes-Einzelschriften 4). Berlin 1937 passim (legkivált 68–85) és R. Nünlist: Poetologische Bildersprache in der frühgriechischen Dichtung (Beiträge zur Altertumskunde 101). Stuttgart – Leipzig 1998. 255–264. A kép egyéb vonatkozásaihoz (mindenekelőtt indoeurópai eredetéhez és előfordulásaihoz Pindarosnál és Kallimachosnál) vö. M. Asper: Onomata Allotria. Zur Genese, Struktur und Funktion poetologischer Metaphern bei Kallimachos (Hermes-Einzelschriften 75). Stuttgart 1997. 21–72.

¹⁴ Az οἶμον hasonló irányba ható kritikájához vö. W. Lapini: Note Posidippe. ZPE 143 (2003) 41. Saját megoldása azonban szintén hagy kívánnivalót maga után (vö. alant).

¹⁵ Bastianini – Gallazzi: i. m. (3. jegyz.) 153 ad 24 sk. Austin magyarázatát referálják: *Posidippo, cioè, immaginerebbe che l'epigramma dedicato con la lira sia come una composizione di Arione stesso*. [ἄν ποτ' Ἀρ]ίων konjektúrával hasonló hátteret (Ariónnak tulajdonított himnusz a lant mellett) mérlegel L. Bettarini: Posidippo 37 A.-B. (= *PMilVogl.* VIII 309, col. VI, rr. 18–25). *SemRom* 6 (2003) 55. Ám egy ilyen himnusz léte, mely a fr. 939 PMG-hez volna hasonlatos, és Poseidón mellett/helyett Arsinoé-Aphrodité dicsőítené tengeri istennőként emberbarát menaszériája társaságában (58–60), igen bonyolult, bizonyíthatatlan feltételezés. Így ő a feltételest (konjektúrát) feltétellel (az epigramma állítólagos 'Sitz im Leben'-je) próbálja megalapozni.

¹⁶ Ezenkívül Arión nem is elégikus mértékben alkotott. Vö. Acosta-Hughes: i. m. (4. jegyz.) 1 a lírai műfajok átöntéséről elégikus formába.

¹⁷ Pace Austin – Bastianini: i. m. (12. jegyz.) 60 in apparatu: *Arsinoae Philadelpho lyram, quam ab undis delphinus servaverat, et carmen Arionium* (v. 7 s.) *dedicat fani sacerdos*. Így Bing: i. m. (5. jegyz.) 261 is, jóllehet később (The Politics and Poetics of Geography in the Milan Posidippus Section One: On Stones [AB 1–20]). In: *The New Posidippus. A Hellenistic Poetry Book*. Ed. K. Gutzwiller. Oxford 2005. 128 Anm. 19) megváltoztatta véleményét, és az űrben a lant valamely szinonimáját látná szívesen.

tenünk, hogy abban a lant egyértelmű megnevezése legyen olvasható.¹⁸ Ezt Lapini azzal éri el, hogy feltételezi, a templomszolga megismételte Arión sorsát, s ezt követően állította saját szobrát mint Arión redivivusét delfinen, lanttal a kezében.¹⁹ Ez a feltételezés nagyon merész, és csak erőnek erejével egyeztethető össze a meglévő szövegkontextussal.²⁰ Ezen kívül két csodaeset (az Arión-utód és a lant megmenekülése) túlságosan sok volna, és ellentmondana a vers ökonómiájának. Luppe más utat javasol: az εἰκόν(α) vagy εἰκὼ konjektúra segítségével az ἰων lacunában a művész nevét véli felfedezni, aki a mitikus lant másolatát elkészítette.²¹ Ez azonban a felajánlás *aition*ját úgy, ahogy van, mitikus keretbe vont fikcióná fokozná le.²² Miért akarta volna Poseidippos a szépen kidolgozott történet végkifejletét, mely az epigramma zárlatát adja, a végén racionalizáló magyarázattal tönkretenni? Ha ezt szánta volna csattanónak, úgy csalódást keltett volna vele. Ám mivel azt állította, hogy a delfin ugyanaz volt, mely Ariónt a hátán hordozta (δελφὶς ... Ἀριόνιο[ς: 2]), úgy a költői fikció kedvéért azt is hangsúlyoznia kellett, hogy a felállított lant azonos a mitikus dálnokéval.

Tekintve, hogy a korábbi javaslatok egyike sem kielégítő, a lacuna kiegészítésére az [ῥκχον Ἀρ]ίον konjektúrát javaslom. A kocsihajtó Arión képe az olvasóban azonnal a delfinen lovagló dálnok képét idézi fel.²³ Ám mivel az első distichonból világosan kiderül, hogy lant volt a felajánlott tárgy, így az ῥκχος a mûszakocsit fogja jelenteni, melyen Arión metaforikus értelemben lovagol, azaz zenél. A zenesz kocsija a vers összefüggésében a lant maga, melynek húrjai a lószerszámot jelenítik meg, melyet a lantjátékos ügye-

¹⁸ A felajánlott tárgy kettős említése keretezi az előző epigrammát is (ep. 36 A–B): βύσσινον βρέγμ' (2) ~ τὸ λευχέανον κανόνισμα (7).

¹⁹ Lapini: i. m. (14. jegyz.) 41 sk. ([ῥππον Ἀρ]ίον vagy [ῖχθὸν Ἀρ]ίον). Ez a háttértörténet a 23. jegyzetben tárgyalta élethelyzetnek felelne meg (Arión utódja szerepeltetésével). Nézetéhez némi fenntartással csatlakozik Fantuzzi: i. m. (1. jegyz.) 33 is, 7. jegyz.

²⁰ Figyelembe véve a lant (és csak a lant) meglehetősen egyértelmű megnevezését a költemény 1 sk. sorában (pace Lapini: i. m. [14. jegyz.] 39). Vö. Luppe: i. m. (lásd alant 21. jegyz.) 23 és Bing: i. m. (5. jegyz.) 128, 19. jegyz.

²¹ W. Luppe: Ein Weih-Epigramm Poseidippos auf Arsinoe. APF 49 (2003) 21–24.

²² Vö. Bing: i. m. (5. jegyz.) 128, 19. jegyz.: (...) *there remains a worrying disjunction between the lyre itself, 'which Arion's dolphin brought to you, Arsinoe', and its presumed sculptural representation dedicated in the temple.*

²³ Mindenekelőtt az Ailianosnál (NA 12. 45) hagyományozott epigrammának köszönhetően, mely állítólag a Tainaron fokán, Arión szerencsés partra szállása helyszínén felállított delfin-lovas szobor alapzatára volt felvéve (ἀθανάτων πομπάσιν Ἀρίονα Κυκλῆος υἱὸν / ἐκ Σικελοῦ πελάγους σῶσεν ὄχημα τόδε). A distichon feltehetően az ötödik vagy negyedik században született (Hérodotos [1. 24. 8] csak a szoborról magáról tesz említést), tehát ismert lehetett Poseidippos és olvasóközönsége számára is. Vö. Bettarini: i. m. (15. jegyz.) 52, Fantuzzi: i. m. (1. jegyz.) 31 sk. és Fantuzzi – Hunter: i. m. (12. jegyz.) 385, 105. jegyz. Poseidippos az ῥκχον kifejezéssel ezen epigramma szövegére is utalna, ugyanakkor el is határolódna tőle, amennyiben a képet más denotátummal (nem delfin-kocsi, hanem Arión zeneszerszáma) kapcsolná össze.

sen kezel, és így irányítja zenei fogatát.²⁴ Az ὄκχος konkrét (jóllehet jelen esetben metaforikus) fogalma tökéletesen alkalmas a tárgy szerepének betöltésére a δέ[χου mellett. Következésképpen az epigramma szellemessége nem utolsósorban abban állna, hogy az ὄκχος minden várakozással ellentétben nem a delfin-fogatot, hanem a hangszert jelölné, és a váratlan kép ugyanúgy meglepetésként hatna, mint a hallatlan neologizmusok a szomszédos epigrammában (*ep.* 36. 2: βρέγμα) és 7: κανόνισμα).

Ezentúl Poseidippos a vers egészében feltehetőleg egy Pindaros-helyre utal. Ezt az állítást – a körben forgó érvelést elkerülendő – a fenti konjektúra nélkül is tarthatónak vélem. Ha viszont a két vers valóban kapcsolatban áll egymással, a Pindaros-töredék megerősítheti a javasolt konjektúrát is:

(...) ἐγὼ μ[
παῦρα μελ[ι]ζομεν[
[γλώ]σσαργον ἀμφέπω[ν ἔρε-
θίζομαι πρὸς αὐτ[άν
ἁλίου, ὁ δελφίνος ὑπὲρ κρισιν[
τὸν μὲν ἀκύμονος ἐν πόντου πελάγει
αὐλῶν ἐκίνησ' ἐρατὸν μέλος].²⁵
(Pind. *fr.* 140b 10–15, Snell – Maehler és Fileni)

E Pindaros-vers azért vonhatta magára Poseidippos figyelmét, mert itt a thébai költő egy régi előd, a nyugat-lokrisi Xenokritos előtt hódol, aki mély benyomást gyakorol a töredék beszélőjére (ἐγώ: 10).²⁶ Az epigramma középpontjában szintén a jelen kapcsolata áll a megörökölt zenei-irodalmi hagyománnyal.²⁷ A töredék 13–15. soraiban a kar zenekedvelő delfinhez hasonlítja magát, melyet a sima (ἀκύμονος) tengeren a fuvolák hangja csal elő, és indít táncra. Érdekes módon a csendes tenger – úgy tűnik – a Poseidippos-epigrammában is fontos szerepet játszott, jóllehet a Pindaros-költemény fűvös hangjai helyett (3, 15) itt a lant került előtérbe. A töredékesség okozta bizonytalanság ellenére a közbülső rész tartalmát a következőképpen rekonstruálom: 'A lant nem (az οὐ a sor elején talán az οὐ tagadás) a háborgó tengeren (ἐκ κύματος eltűnt jelző

²⁴ Vö. Eurip. *Herc.* 350 sk.: κithάραν / ἐλαύνων πλήκτρῳ χρυσέῳ (ti. Apollón) és *AP* 7. 18. 3. (Thessalonikéi Antipatros): λύρης ἐλατῆρα Λακαίνης (Alkman). Erre a képzetre megy vissza a 'lemezlovas' (= 'disk jockey') köznapi-lexikalizált metaforája is, amely azt érzékelteti, hogy a „lovas” műlovar (*desultor*) módjára egyik lemezről a másikra ugrik, és midegyiket „megzabolázza”. Vö. a *Nünlist*: i. m. (13. jegyz.) 262, 14 jegyz. által összegyűjtött anyagot is (mindenekelőtt *fr.* 518. 2 SH: κithάρας δεξιὸν ἠνίοχον [Timotheos]).

²⁵ A töredék szövegkritikai és interpretációs nehézségeihez vö. *M. G. Fileni*: *Senocrito di Locri e Pindaro* (Fr. 140b Sn.-Maehl.) (Biblioteca di Quaderni Urbinati di Cultura Classica 2). Roma 1987; *W. J. Henderson*: *Pindar Fr. 140b Snell – Maehler: The Chariot and the Dolphin. Hermes* 120 (1992) 148–158.

²⁶ *Henderson*: i. m. (25. jegyz.) 149.

²⁷ Az ἄνθ[ηκε (7) konjektúrával (*Fileni*: i. m. [25. jegyz.] 41 sk. és *Henderson*: i. m. [25. jegyz.] 151: alanya Lokris városa vagy maga Xenokritos) a kapcsolat még szorosabb volna (metaforikus avatás Pindarosnál, konkrét Poseidipposnál, mindkét esetben 'szekéré'), ám a szöveg távolról sem bizonyos (vö. alant 33. jegyz.).

társaságában) jutott a partra, hanem (ἀλλ') amikor (ὅτε [a 3. sor οτ töredékének kiegészítése])²⁸ amaz [a delfin] a ragyogó tengert szeli (κεῖνος ... λευκὰ περὰ πελάγη) (...): Ilyenformán tehát mindkét versben közös a harmonikus kapcsolat motívuma a zeneileg érzékeny állat és a nyugodt tengerfelszín között.²⁹

A Pindaros-töredékben ezenfelül megjelenik a οἶον [ὄ]χημα λυγρὸν (8) kifejezés, mely a poetológiai összefüggés alapján³⁰ a múzssaszekérre vonatkozik, ahogy azt a metaforizáló funkciójú λυγρὸν ('nem konkrét, hanem ékesen szóló, tehát múzσαι fogat') sugallja.³¹ Asper a λυγρὸν jelzőnek konkrét jelentést adna, hogy ezáltal elkerülje a οἶον okozta kettős metaforikus hajlítást.³² Ám még ha igaza volna is, ez mit sem változtat az [ὄ]χημα kifejezés metapoétikus jellegén, ami esetünkben egyedül számít.³³

Nagy valószínűséggel Pindaros szóban forgó versében nem említette Arión mítoszát. Bizonyossággal azonban a kérdésben a hiányos szöveg miatt nem nyerhető.³⁴ Ameny-

²⁸ Vö. *Bastianini – Gallazzi*: i. m. (3. jegyz.) 152 ad VI 20.

²⁹ A motívum toposzjellegű (vö. Euripides *Hel.* 1454–1456, Achai. *fr.* 27. 3 TrGF, Ap. Rhod. 4. 933 és Plut. *sept. sap. conv.* 162F), ám az ἀκούμονος ἐν πόντου πελάγει (Pind. *fr.* 140b 16) és az ἐκ κύματος ... λευκὰ περὰ πελάγη (Poseid. *ep.* 37. 3 sk.) kifejezés hasonlósága a περὰ πελάγη alliterációja mellett, mely – mindkét esetben a sor végén – a pindarosi πόντου πελάγει-t idézi, tudatos átvételre látszik utalni. A szélcsend Poseidipposnál Arsinoé Euploia hatalmát is idézi, aki képes a tengert lecsillapítani (*ep.* 39. 2 és 119. 5 sk. A–B = 13 G–P). A λευκά (4) jelző is a megmentő, „fehér” tengeri istenekre (vö. *G. Radke*: Die ΑΕΥΚΑΙ ΚΟΡΑΙ in Delphi und ähnliche Gottheiten. *Philologus* 92 [1937] 387–402) utal, mindenekelőtt Leokotheára, akinek szerepkörét a királynő szintén magába olvasztja. Ha pedig Arsinoé Euploia-Leukothea a lantot hordozó delfinnek zavar-talan tengeri utat biztosít, úgy alakjában valóban tengeri és kulturális hatalom egyesül. A tengeri és irodalmi érdekek összefonódásához vö. *Bertazzoli*: i. m. (1. jegyz.) 148–153; Arsinoé szerepkörének rokonságához az Arión-történet Poseidónjával vö. *Fantuzzi*: i. m. (1. jegyz.) 31–33. Szintén megvilágító erejű szöveg hely Kalimachos Apollón-himnusz (h. 2. 18 sk.), ahol a nyugodt tenger Apollón zenéjével áll ok-okozati összefüggésben. Apollón kapcsolatához a delfinnel vö. Hom. *h. Ap.* 400 sk., 493–496 és Call. *fr.* 229 (Branchos) 12 sk.

³⁰ Vö. *Nünlist*: i. m. (13. jegyz.) 264 (*fr.* 124a 1: ἐπατᾶν ὄχημα ἰαοῦσιν).

³¹ A kocsimetaforát a ἄρμονίαν (2) kifejezés készíti elő, és az ἄρμενον (10: azonos igető) folytatja. Vö. *Fileni*: i. m. (25. jegyz.) 18 sk. Ahogy a költő Pindarosnál a zenei harmónián lovagol (10), úgy irányítja Poseidippos Ariónja kocsi módjára harmonikus lantját. Kocsi és delfin egyébként metaforikus síkon Pindarosnál is összefüggenek: a hajót követő delfinek kocsi fogott lovakhoz hasonlítanak. Ez a képi kapcsolat ugyanakkor a pindarosi szövegben csak rejtve van jelen. Az ellipsishez (szekér lovak, delfinek hajó nélkül) vö. *Henderson*: i. m. (25. jegyz.) 157. *Bettarini*: i. m. (15. jegyz.) 52, 39. jegyz. okatlanul feltételezi, hogy az [ὄ]χημα közvetlenül a delfinre vonatkozik.

³² *Asper*: i. m. (13. jegyz.) 27 sk. (a gyorsan forgó, felhevült kerekek zaja). Ugyanakkor a οἶον nyomaték-sóshatja is, hogy nem konkrét, hanem metaforikus kocsiról (talán egy paianról) van szó Apollón tiszteletére (ἄνθ[ηκε]: 7). A szavak sorrendje döntő lehet ebben: '(Felállította,) mint egy kocsit, mely ékesen szóló'.

³³ Azt se felejtjük el, hogy a hasonlító οἶον nem az egyedüli értelmezési lehetőség, hanem Pind. *fr.* 70b (= *Dith.* 2) 5–8 (εἰδότες / οἶον ... [τελε]τάν / ... ἵσαντι) alapján függő kérdés kötőszavának is tekinthetjük. Minderről részletesen jelen füzetben *Adorjáni Zs.*: Szekér és delfin. Pindaros *fr.* 140b Snell–Maehler (P.Oxy 408, fr. [b] col. 55–69).

³⁴ Xenokritos és Arión (a paian és a dithyrambos mesterei) viszonyához vö. *Fileni*: i. m. (25. jegyz.) 23. Ez az összefüggés Pindaros számára is ismert lehetett – anélkül, hogy Ariónt *expressis verbis* említette volna –, és Poseidippos továbbfűzhetette a gondolatot: Ha Arión régen Xenokritosra, Xenokritos pedig Pindarosra hatott, most Alexandriában születik újja Arión művészete. Ez a folyamat jutna kifejezésre Xenokritos műve ([ὄ]χημα) és Arión hangszere ([ὄκχον]) megfelelésében.

nyiben viszont Poseidippos a vizsgált helyen ὄκχον alakot írt, ennek metapoétikus használatához az elemzett Pindaros-töredék (további, a kocsi képét a költői alkotás összefüggésében felvonultató Pindaros-helyek társaságában) jó alapot szolgáltatott.³⁵ Ezt az elemet aztán összekötötte Ariónnal és a delfinnel, melynek előképét szintén megtalálta Pindarosnál. Összességében megállapítható, hogy a szekér metaforája igen jól illik olyan epigrammához, melynek központi gondolata az irodalmi hagyomány továbbörökítése. Ezzel a képpel ugyanis a hellenisztikus költő mind az Ariónt körbeszőő legendás hagyományhoz, mind a görög metapoétikus nyelvezethez, mind egy nagy költőelőd művéhez kapcsolódott.

³⁵ Az ὄκχον alak felbukkan még Pindaros hatodik olympiai ódájában (24), ott úgyszintén metapoétikus összefüggésben (a győztes öszvérfogata múzsai kocsivá alakul át, melyen a költő a mítosz birodalmába utazik). Vö. *Adorjáni Zs.*: Pindars sechste olympische Siegesode. Text, Einleitung und Kommentar (Mnemosyne Suppl. 370). Leiden 2014. 156–160. A 'lant mint kocsi' képzetével rokonítható a második isthmosi óda prológusa is (1–5), amelyben a lantkísérettel előadott archaikus szerelmi líra a kocsi és az íj metaforáival kapcsolódik össze. A múzsaszekér képzetéhez Pindarosnál vö. mindenekelőtt *M. Simpson*: The Chariot and the Bow as Metaphors for Poetry in Pindar's Odes. *TAPhA* 100 (1969) 437–473.